

Impressie bijeenkomst Landschapsbiografieën en Leidraad Ruimtelijke Kwaliteit d.d. 27 november 2018

Op 27 november organiseerden de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Staatsbosbeheer en het Nationale Parken Bureau een bijeenkomst waarin de vier nieuwe landschapsbiografieën van respectievelijk 'de Veluwe', 'Nationaal Park Hollandse Duinen', 'Nationaal Park NL Delta' en 'het Waddengebied' werden gepresenteerd en feestelijk overhandigd. Aansluitend aan deze presentatie zijn de contouren van de Leidraad Ruimtelijke Kwaliteit Nationale Parken gepresenteerd, en werden voorbeelden gepresenteerd van andere ruimtelijke opgaven in Nederland en hoe daar met ruimtelijke kwaliteit wordt omgegaan.

Presentatie Landschapsbiografieën

De aftrap werd verzorgd door Theo Spek, hoogleraar Landschapsgeschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. Theo signaleerde dat de ontwikkeling van landschapsbiografieën de afgelopen jaren een grote vlucht heeft genomen. Hij voorziet dat deze trend de komende jaren door zal zetten. Een landschapsbiografie van een gebied biedt een samenhangend en integraal beeld van het ontstaan van een gebied waarbij verleden, heden en toekomst worden verbonden. Daar is steeds meer behoefte aan. Zo past een landschapsbiografie bij de maatschappelijke trend om samen met bewoners tot integrale gebiedsplannen te komen waarbij wetenschappelijke kennis wordt gecombineerd met "bewonerskennis".

Een landschapsbiografie is daarom in de eerste plaats bedoeld voor bewoners. Ze leren zo hun eigen leefomgeving beter kennen. Ook kun je deze in het onderwijs inzetten voor kinderen en jongeren. Andere doelgroepen zijn toeristen, ondernemers, bijvoorbeeld boeren die willen overstappen op natuurinclusieve landbouw met oog voor de omgeving. Maar een landschapsbiografie heeft ook waarde voor beleidsmakers, terreinbeheerders en ontwerpers. Zij kunnen natuurwaarden verbinden met aardkundige en cultuurhistorische waarden. Afhankelijk van het doel kun je het schaalniveau kiezen van de landschapsbiografie (rivier; gemeente, natuurgebiedje) waarbij je ook de landschapsbiografie zelf uit verschillende onderdelen kunt laten bestaan (publicatie in combinatie met website, toeristische gids of zelfs een app).

Jan Neefjes van Bureau Overland nam het stokje over en ging meer specifiek in op de vier Landschapsbiografieën. De vier winnende gebieden waren cultuurlandschappen bij uitstek. De doelgroep is primair ruimtelijke professionals, maar deze vier landschapsbiografieën zijn ook toegankelijk gemaakt voor het brede publiek.

Bij deze landschapsbiografieën is vooral gekeken naar wat deze gebieden zo bijzonder maakt. Welke ruimtelijke karakteristieken zijn dat? De opzet is dat elk hoofdstuk een karakteristiek behandelt, en dat er niet primair voor een chronologische opbouw is gekozen. Twee opvallende ruimtelijke karakteristieken die in alle vier de gebieden terugkomen, zijn de aanwezigheid van dynamiek en leegte/natuur. Deze dynamiek heeft vaak een menselijke oorzaak, bijvoorbeeld door uitgeputte gronden die zijn verlaten. Juist dynamiek is een karakteristiek die goed beleefbaar is en die je goed kunt toepassen bij gebiedsontwikkeling. Leegte en natuur kun je weer toepassen door bijvoorbeeld het creëren van zichtlocaties waarbij je gebruik kunt maken van lagen in het landschap. Door een landschapsbiografie op te bouwen aan de hand van ruimtelijke karakteristieken, kan deze ontwikkelingsgericht ingezet worden. Landschapsbiografieën kunnen zodoende inspiratie voor de ruimtelijke inrichting geven, voor een gebiedsgerichte samenwerking; voor kennisuitwisseling; en voor de ontwikkeling van een gebiedsidentiteit gekoppeld aan marketing en toerisme.

Meer informatie over landschapsbiografieën kunt u ook vinden op [link](#)

Contouren Leidraad Ruimtelijke Kwaliteit in Nationale parken Nieuwe Stijl

Na de feestelijke overhandiging van de vier landschapsbiografieën aan de vier gebieden, nam Jan Gorter van Natuurmonumenten het woord. Zijn inleiding ging over de ambities voor de nationale parken in de toekomst die een 14-tal partners met elkaar in de Nationale Parken Deal hebben afgesproken. Zij willen de *kwaliteiten van Nationale Parken* in Nederland verhogen, de *betrokkenheid van de samenleving* bij de natuur versterken, en een *sterkere merk- en marktpositie* van Nationale Parken in Nederland bereiken.

Het werkkader 'Standaard Nationale parken Nieuwe Stijl' geeft een concrete invulling aan deze ambities door een aantal criteria te formuleren op bovenstaande gebieden. De criteria uit deze

Standaard zijn een richtsnoer voor nationale parken Nieuwe Stijl die aan deze transitie willen werken. Dit betekent niet dat er opnieuw begonnen moet worden, maar een andere focus waarbij de schaal van de nationale parken verschuift naar grotere aaneengesloten gebieden en een integrale gebiedsaanpak voorop staat. De vraag is nu hoe je concreet aan de criteria op het gebied van *Natuur*, *Landschap* en *Eigen Gebiedsidentiteit* uit de Standaard meer handen en voeten kunt geven als (aspirant-) nationaal park. Wat komt er allemaal bij een opschaling kijken, welke stappen kun je inhoudelijk en procesmatig zetten, zoals het opstellen van een landschapsbiografie en landschapsvisie, en wie moet je erbij betrekken en wanneer? En wie moet eigenlijk de opdrachtgever zijn? Op dit soort vragen wil de Leidraad Ruimtelijke Kwaliteit antwoord geven. Jan Gorter schetste de eerste contouren van deze Leidraad die de komende maanden verder uitgewerkt zal worden. Op 24 januari 2019 zal er een bredere bijeenkomst over de Standaard zijn waarin alle thema's uit deze Standaard aan bod komen.

Ruimtelijke kwaliteit van Nationale Parken in breder perspectief

Na de pauze ging Shera van den Wittenboer, adviseur landschap bij het College van Rijksadviseurs, breder in op het thema ruimtelijke kwaliteit en wat je daaronder kunt verstaan.

Shera schetste een aantal grote ruimtelijke opgaven voor de toekomst die ingepast moeten worden in het landelijke gebied: de klimaatadaptatie, de energietransitie, de landbouwtransitie, de verstedelijkingsopgave. De urgentie is zo groot dat het gaat voelen als een 'moetje'. Door druk op de ketel lijkt er geen tijd voor goed nadenken. Maar we moeten deze opgaves niet als een bedreiging maar als kans zien. Als je dat integraal doet, kun je echt meerwaarde creëren. Er is nu momentum en geld voor pilots. Haar pleidooi was om de grote transitieopgaven van dit moment te gebruiken om je te organiseren, mee te koppelen en de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren. Dit geldt ook voor de nationale parken. Succesvolle voorbeelden zijn het Kustpact en het Deltaplan Biodiversiteit. Naast actuele ruimtelijke opgaven waar je als nationaal park op kunt aanhaken, kun je het nationaal park zelf ook als instrument inzetten voor een gebiedsproces. Een voorbeeld hiervan is de Drentsche Aa. De Leidraad ruimtelijke kwaliteit kan helpen bij het borgen van de kwaliteit. Shera eindigde met een pleidooi voor 'langzame veranderingen': er moet wat gebeuren, maar maak geen overhaaste keuzes. Mensen hebben tijd nodig om te veranderen en te bewegen. Ga voor kwaliteit en voor duurzame investeringen in de tijd die ook in het belang zijn van toekomstige generaties.

Ontwerpend onderzoeken met Adriaan Geuze, geleerde lessen uit de Masterstudio in het terpen en wierden gebied (Wadden)

Als laatste presenteerde Jori Wolf, landschapshistoricus bij Staatsbosbeheer, de resultaten van een internationale masterstudio 'Ontwerpend Onderzoek', die in opdracht van Staatsbosbeheer onder leiding van Adriaan Geuze en Henk van Blerck gegeven is. Internationale studenten van de WUR hebben een aantal innovatieve oplossingen voor maatschappelijke opgaven in het cultuurhistorisch interessante terpen en wierdengebied van de Wadden opgeleverd. Vertrekpunt van deze masterstudio's is dat het moet gaan om verbreding van natuur met cultuurhistorie en landschap, opschaling en landschapszoning en dat er een koppeling met maatschappelijke opgaven moet liggen.

De opdracht aan de studenten was: hoe ontwikkel je dit culturele landschap en positioneer je het qua identiteit als Dutch 'Slow Land'. De studenten kregen allemaal een specifiek thema mee wat ze moesten analyseren, bijv toerisme, watersystemen, landbouw, toerisme, etc. Hun analyses werden vervolgens onderling gedeeld.

Daarna zijn de studenten aan de slag gegaan met innovatieve ontwerpen vanuit een bepaalde hypothese, bijv hoe kun je nieuwe infrastructuur ontwikkelen die bijdraagt aan de waarden van het historische landschap. Dit leverde een aantal inspirerende ontwerpen op die Jori in haar presentatie liet zien.

Lessen die uit deze masterstudio geleerd kunnen worden, zijn:

- kies voor waarden (ecologie/cultuurhistorie) bij ontwikkelingen en innoveer met oog voor deze waarden;
- kijk vanuit internationaal perspectief. Mensen van buiten Nederland zien dingen die wij niet meer zien;
- heb oog voor de schaal; denk groot en zie nieuwe verbanden;
- beweeg mee met de natuur: dring natuur niet terug in reservaten, maar breng overal leven terug in het totale landschap;

- een gezonde economie betekent niet automatisch intensiever landgebruik;
- en denk buiten de kaders.